

Diarienummer: DO 2025/365
Handling: 2025.15837

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se

Yttrande över Säkerhetsprövningar – nya regler (SOU 2024:88)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) remissvar är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Sammanfattning

DO ställer sig positiv till utredningens förslag att säkerhetsprövningsbeslut ska vara skriftliga och motiveras om beslutet är till den prövades nackdel, samt till att säkerhetsprövningsbeslut som rör en arbetstagare ska kunna överklagas. Myndigheten är däremot tveksam till om de föreslagna ändringarna är tillräckliga för att säkerställa enskildas skydd mot diskriminerande bedömningar vid säkerhetsprövning. De föreslagna undantagen till motiveringsskyldighet är omfattande och DO är kritisk till att utredningen inte har haft möjlighet att fullt ut utreda frågan om enskildas överklagandemöjligheter. DO anser att regeringen snarast bör låta utreda frågan fullt ut, inte minst för arbetssökande, eftersom det kan utgöra en viktig del i enskildas skydd mot diskriminering vid säkerhetsprövningar. Ett effektivt skydd mot diskriminering vid säkerhetsprövningar förutsätter att den prövade ges möjlighet att överklaga.

Risker för diskriminering vid den samlade bedömningen vid säkerhetsprövningar

DO anser att det är viktigt att det är tydligt vad en säkerhetsprövning ska innehålla (7.5.4.) men saknar en mer omfattande analys utifrån diskrimineringsperspektiv av det lämnade förslaget. Myndigheten anser att delar av de personliga förhållanden som utredningen föreslår ska ingå i grundutredningen kan utgöra risker för diskriminering och hinder för lika rättigheter och möjligheter vid säkerhetsprövningar.

I tidigare remissyttranden har DO framfört att det är viktigt att säkerhetsprövningar sker med beaktande av diskrimineringslagens och

regeringsformens förbud mot diskriminering¹. Säkerhetsprövningar måste i varje enskilt fall göras sakligt och utan diskriminerande bedömningar.

Myndigheten menar att riskerna för diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet kan vara särskilt stora vid prövningar av personer med bakgrund i, eller anknytning till, utlandet (7.5.4.d) och i synnerhet när det gäller vissa länder med en generell säkerhetsproblematik som exempelvis Iran.

DO gör även bedömningen att riskerna för diskriminering även kan aktualiseras vid prövningar av hälsotillstånd (7.5.4.f). En sådan prövning av hälsotillstånd kan leda till diskriminering av personer med vissa funktionsnedsättningar.

Vidare vill DO påtala att schablonmässiga bedömningar vid säkerhetsprövningar kan få diskriminerande konsekvenser för ett stort antal personer utan att de själva beretts möjlighet att ifrågasätta bedömningen. Myndigheten vill därför betona att arbetsgivares skyldighet att inte diskriminera personer vid rekryteringar även gäller vid bedömning av uppgifter som framkommer vid en säkerhetsprövning inför en anställning.

Motivering av skriftliga säkerhetsprövningsbeslut

DO är i och för sig positiv till utredningens förslag att säkerhetsprövningsbeslut ska vara skriftliga (8.3.2) och motiveras om beslutet är till den prövades nackdel (8.3.3). Däremot kan de föreslagna undantagen till motivering av säkerhetsprövningsbeslut innebära att den enskilde nekas en motivering av ett säkerhetsprövningsbeslut som varit till den prövades nackdel. I det fall den prövade anser att säkerhetsprövningsbeslutet baserats på diskriminerande bedömningar men nekats en motivering av säkerhetsprövningsbeslutet har den prövade inte möjlighet att tillgodogöra sig något skydd mot diskriminerande bedömningar vid säkerhetsprövningen. DO:s möjligheter att utöva tillsyn i frågor som rör diskriminering i samband med säkerhetsprövningar är begränsade och förslagen i utredningen ökar inte nödvändigtvis DO:s möjligheter. DO ställer sig därför tveksam till om den begränsade motiveringsskyldighet som föreslås i praktiken leder till den ökade rättssäkerhet för de prövade som utredaren anser att den bör leda till.

¹ Se exempelvis yttrande över SOU 2015:25 (LED 2015/176), yttrande över SOU 2021:82 (LED 2021/616), yttrande över Ju2022/01969 (DO 2022/2802).

Rätten att överklaga säkerhetsprövningsbeslut

DO ser visserligen positivt på utredningens förslag att säkerhetsprövningsbeslut som rör en arbetstagare ska kunna överklagas (10:4). DO är däremot, även med beaktande av en sådan överklagandemöjlighet, tveksam till om de föreslagna ändringarna är tillräckliga för att säkerställa enskildas skydd mot diskriminerande bedömningar vid säkerhetsprövning.

Därtill ställer sig DO kritisk till att utredningen inte haft möjlighet att fullt ut utreda frågan om en överklagandemöjlighet. Myndigheten delar utredningens uppfattning att frågan om ytterligare grupper, såsom arbetssökande, bör omfattas av rätten att kunna överklaga ett säkerhetsprövningsbeslut behöver utredas vidare. DO menar att regeringen bör låta utreda denna fråga snarast, eftersom det kan utgöra en viktig del i enskildas skydd mot diskriminerande bedömningar vid säkerhetsprövningar. Ett effektivt skydd mot diskriminering vid säkerhetsprövningar förutsätter att den prövade ges möjlighet att överklaga.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av utredaren Olivia Novotny. I den slutliga handläggningen har också stabschefen Samuel Engblom, sektionschefen Lars Lindgren och experten Tarik Qureshi.

Lars Arrhenius